
Ichiyō Higuchi

CAMINS QUE SE SEPAREN

Dins del corrent general de la literatura japonesa, el tret històric, social i polític decisiu del període Meiji (1868-1912) és l'experiència de ruptura amb la tradició asiàtica (en concret, amb la tradició xinesa i coreana). Aquest esdeveniment va suposar una reorientació dràstica del procés cultural, la característica més remarcable de la qual va consistir, d'entrada i circumscrita a la dècada dels setanta i vuitanta, en un intens afany d'imitació adelerada i superficial dels models socials, artístics i polítics de l'occident modern. La publicació de "Wakare-michi" (Camins que se separen) el 4 de gener de 1896 a la revista *Kokumin no tomo* (L'amic de la nació), quan l'autora, Ichiyō Higuchi (1872-1896), tenia 24 anys, va coincidir amb el gir involutiu i militarista iniciat a finals del XIX. Malauradament, va ser la penúltima contribució sorgida del seu pinzell (que encara no havia estat substituït per la ploma), ja que va morir de tuberculosi el 23 de novembre d'aquell mateix any. Un dels principals estudiosos occidentals de l'escriptora, l'americà Robert L. Dany, considera el text com una de les seves obres més reeixides (Dany, 1992: 145).

Acabades les revoltes que posaren fi a l'era Tokugawa, les dècades de 1870 i 1880 van ser generoses en promeses de canvi. Ichiyō pertany a una generació de joves que contemplava el futur proper com un enigma desconcertant i, alhora, esperançador. De manera especial, la nova mentalitat social s'havia compromès amb l'avenç de la formació educativa de les dones i, en conseqüència, obria la via de la seva independència econòmica. Aquests dos factors són una condició necessària, tot i que no suficient, per a l'emergència del desig de la dona en tant que dona (Zafiropoulos, 2010: 92), un fet que no podem deslligar de l'activitat d'escriure i de traduir amb l'ambició de publicar.

Es tractava, no gensmenys, d'un intent d'introducció de reformes en les rutines de l'estructura social. De manera general, podem afirmar que la diferència sexuada actua d'element operador privilegiat dins l'estructura i el teixit cultural. Tot sovint, posant de manifest la intervenció ideològica, és emprada per a bastir una jerarquia que perpetua la dominació masculina i la subjugació femenina. Ara bé, la presència universal de la diferència sexuada i la

299

jerarquització valorativa que resulta d'aquesta diferència són dos elements independents. Contra l'opinió de Françoise Héritier, i des d'una perspectiva psicoanalítica, Rithée Cevasco es fonamenta en l'experiència de la psicoanàlisi a fi de subratllar que la diferència no fonamenta, en cap cas, el pas de la natura a la cultura (Cevasco, 2010: 32). La civilització, per tant, no és una prerrogativa masculina, ni la "naturalitat" una exclusiva femenina; la castració afecta tots dos sexes igual, i no defineix cap jerarquia, ni natural ni simbòlica.

En el cas del Japó Meiji, una fórmula malauradament fàcil per a la memòria, popular a finals del XIX, *danson johi* (homes venerats, dones menyspreades) ens permet fer-nos una idea de quina era la valoració social de la dona en aquell temps. La nova elit detentora del poder, així com els intel·lectuals que integraven el batalló encarregat del projecte de modernització, estava interessada en la promoció de l'estatus social femení. A finals del XIX encara era vigent el sistema de concubinat i, en cas de divorci, els drets de la dona eren molt limitats: l'home tenia el dret exclusiu dels béns i de la custòdia dels fills. Aquesta situació era lluny dels estàndards occidentals, de manera que les reformes eren ineludibles. Sota el paraigua del moviment per les llibertats i els drets del poble, les japoneses van disposar d'una oportunitat per a expressar públicament la seva opinió social i política, i de participar activament en la societat. Tanmateix, a la darrera dècada del segle, tristament marcada pel retrocés militarista i patriòtic, moltes d'aquestes conquestes (o concessions?) van acabar en paper mullat. En virtut de l'aplicació generalitzada d'una política d'intensificació de la censura, se'ls va prohibir qualsevol manifestació política pública, i la traducció i l'escriptura van convertir-se en un reducte de la veu femenina censurada.

Un altre aspecte remarcable a l'entorn de Higuchi és el fet que la crítica literària coetània i posterior ha convertit la seva figura en un cas d'excepció. Segons el parer de Rebecca L. Copeland, aquesta estratègia, més enllà de respondre als mèrits indiscutibles de l'escriptora, ha tingut com a conseqüència que les seves companyes de pinzell (Toshiko Kishida, Kaho Miyake, Inafune Tazawa, Usurai Kitada, Shikin Shimizu, etc.) quedessin a l'ombra i fossin oblidades (Copeland, 2000: 228-229). La maniobra dona a entendre que escriptores com Higuchi són una anomalia rarament repetible dins un procés general, regular i exclusiu de prosa de mà masculina. La flauta, si sona, ho fa per casualitat. Si més no, pel que fa a l'ofici i a la qualitat. Per posar un exemple, les novel·les, altament difoses, de Sōseki Natume i Ōgai Mori, dos escriptors de la mateixa època, han estat traduïdes a una gran diversitat de llengües. Elles, en canvi, no han gaudit de suport ni hi ha hagut voluntat política d'amplificar-ne la veu. A nivell internacional són pràcticament unes desconegudes.

Ens podem preguntar quines circumstàncies van jugar a favor de Higuchi, a part del seu talent literari indiscutible. En primer lloc, la mort prematura: encara que ens va privar de conèixer quina hauria estat l'evolució de la seva obra, va impedir que la revolta ideològica censoradora n'arribés a desvirtuar el contingut.

De posar fi a la seva veu ja se'n va encarregar la tuberculosi. Però, d'altra banda, és l'única entre les seves companyes de generació —dones educades i de classe social mitjana i alta— que es va dedicar a l'escriptura d'una manera professional. A diferència de les coetànies, no va comptar amb el suport de cap home de la família que l'ajudés a accedir als cercles literaris, un requisit indispensable per a poder publicar. El seu pare havia mort quan ella tenia 17 anys i, d'aleshores ençà, Higuchi es va convertir en el cap de casa substitutori, dirigint la magra economia domèstica d'una llar compartida amb la mare i una germana més petita. Les tres dones, vingudes a menys, a part d'un breu període de deu mesos en què van regentar infructuosament un petit negoci en un barri a tocar de Yoshiwara, el famós districte de la prostitució de Tòquio —un escenari que li va servir d'inspiració per a la novel·la més cèlebre, *Takekurabe* (Qui és el més gran?, 1895-1896)—, es van haver d'espavilar rentant i cosint per guanyar-se la vida. Aquest handicap va servir d'empenta a una decisió cada vegada més ferma d'aconseguir ingressos amb allò en què reeixia per damunt dels altres: escriure relats. De manera que Ichiyō sap de què parla quan recrea a “Camins que se separen” la fosca vida diària als carrerons dels barris pobres de la ciutat i del que suposa sobreviure cosint per als altres. També ella va estar temptada, com la protagonista, de buscar una via de sortida de la misèria a través de la solució de prestar-se al concubinatge amb un home ric.

A l'arxipèlag, la carrera d'un escriptor començava per l'adscripció a una xarxa de mestres i col·legues que tenia la funció d'oferir-li aixopluc mentre es feia un nom. Aquests cercles d'homes de lletres solien iniciar-se a la universitat, un lloc, precisament, al qual les dones encara no tenien accés. A partir d'aquests grups inicials de camaraderia es fundaven revistes que aplegaven unes tendències artístiques i que apuntaven a un públic lector específic. Moltes de les companyes d'Ichiyō van ser convidades a participar-hi, però sempre hi van desenvolupar un paper secundari i perifèric. Convé saber que a les dones els resultava molt difícil la creació d'un d'aquests cercles. D'entrada, partien d'una situació d'aïllament i amb poques possibilitats d'establir un espai comú de trobada com el que facilitava la universitat. D'altra banda, la llei els prohibia fundar i dirigir una revista. La primera publicació periòdica adreçada al públic femení, i un primer espai per a les publicacions de mà femenina, va ser *Jogaku zasshi* (L'educació de la dona), fundada l'any 1885 per dos homes, Yoshiharu Iwamoto i Kenzō Kondō. La primera revista decididament feminista no va veure la llum fins al nou segle: *Seitō* (Mitges blaves, fundada el 1911). Ara bé, si més no durant els primers anys, també estava sota el control d'un home, Chōkō Ikuta. No és probablement fins a l'any 1929 que es va fundar una revista que va ser una empresa completament femenina, *Nyonin geijutsu* (Art femení) (Copeland, 2010: 263 n. 23). Higuchi va ser convidada a fer contribucions en revistes diferents (*Musashino*, *Miyako no hana*, *Bungakkai*, *Bungei Kurabu*, etc.), però mai no va arribar a integrar-se plenament en cap. Aquestes circumstàncies, en contrapartida, van afavorir una veu més personal.

Una altra diferència remarcable amb la majoria de les seves companyes de generació és el fet que no va estudiar en una escola de les missions, lloc on hauria pogut establir contacte amb la moderna literatura anglesa i nord-americana. Ben al contrari, a onze anys va haver de deixar l'escola a instàncies de la voluntat materna, massa preocupada que el zel estudiós de la filla no destorbés el destí "natural" al matrimoni. A les noies, calia formar-les en els ideals d'obediència i de sacrifici per a l'interès de la família. El llenguatge dels relats de Higuchi, tot i que incorpora la novetat de la parla viva de la gent del carrer, és encara deutor dels models desvitalitzats de la tradició clàssica japonesa i xinesa. Tanmateix, i en virtut d'aquelles paradoxes que ens brinda la literatura comparada, la seva fraseologia característica l'apropa sovint a l'estil de Proust o de Joyce i, a hores d'ara, resulta a voltes més fresca i moderna que la dels seus moderníssims compatriotes, empeltats de novel·la naturalista i realista.

Els valors artístics i culturals mai no són fixes ni fàcilment objectivables. El gran filòleg Norinaga Motoori (1730-1801), en un moment històric de redreçament nacional, havia impulsat l'exaltació de les virtuts de la tradició japonesa (l'emoció, la sensibilitat) davant de les que suposadament provenien de la tradició xinesa (racionalitat, intel·lectualitat). Els màxims exponents d'aquests valors nacionals són les grans escriptores de l'època clàssica (Sei Shōnagon, Murasaki Shikibu, etc.). A l'època Meiji, va caldre capgirar aquest plantejament, atès que la novel·la europea, a la qual ara es tractava d'imitar, era considerada clarament masculina, racional i intel·lectual. En conseqüència, i per mitjà d'un nou truc de prestigiosador, les dames clàssiques i la seva literatura van ser despatxades a la perifèria del corrent masculí principal. A les noves joves escriptores, com Higuchi, se'ls va aconsellar l'emulació de les avantpassades i no aventurar-se en la prosa "masculina", definida tant pel contingut com per l'estil. Mentre ells experimentaven amb els nous corrents literaris, a elles se les encaminava a preservar l'antiga i venerada tradició: bellesa, puresa, sensibilitat i sacrifici. De passada, segons assenyala Copeland, aquesta maniobra de parcel·lació, dictada per la dominació masculina, afavoria evitar els esculls de la rivalitat amb l'altre sexe. Homes i dones havien de romandre en reduïdes separats, tenir rols separats. Així no hi havia discòrdia (Copeland, 2000: 43-44).

El psicoanalista Markos Zafiropoulos ha posat en relleu el paper de la institució de la família com a instrument de l'opressió femenina. La societat dominada pels ideals masculins tracta de domesticar el pertorbador desig femení amb la maniobra de reduir-lo a la maternitat i al matrimoni. Per aquest motiu, convé establir una distinció ben precisa entre el desig de la dona en tant que dona i el desig de mare. La satisfacció de la parella i dels fills no saturen el desig femení. Més precisament, el desig de dona interposa un obstacle a la temptació de clausura entre quatre parets. Segons Zafiropoulos, la família serveix per al manteniment de la subjugació femenina: justifica la vigilància i el control a que és sotmesa la dona. Elles mateixes participen d'aquesta opressió quan renuncien al desig femení emancipador i el sacrifiquen per una maternitat sobrevalorada. En

el cas de Higuchi, i a pesar dels impediments socials de l'època, l'escriptora va donar bona mostra de la seva voluntat de seguir un camí personal quan, a disset anys, es va trobar amb la necessitat de dirigir una llar mancada d'homes que li poguessin dictar normes d'una manera directa. Aquestes circumstàncies van afavorir la seva professionalització, alhora que l'experiència humana d'uns horitzons més amplis.

La temàtica de "Camins que se separen" té una presència reiterativa dins la producció de l'autora. Aborda la fragilitat dels vincles amorosos, de les trampes dels afectes, i dels més vulnerables: els pobres, les dones i els orfes. Hi és present un rebuig del poder del diner, sobretot d'aquell que és usat per a taxar les dones com si es tractessin d'un objecte de compravenda. La metàfora dels vestits i de l'any nou permet bastir un univers d'al·lusions i d'el·lipsis que enriqueixen la voluntat de realisme, sense que això signifiqui renunciar als mecanismes retòrics propis de la tradició japonesa.

MERCÈ ALTIMIR LOSADA

CAMINS QUE SE SEPAREN

1

—Okyōō!

Al porticó de la finestra es va sentir un repicó imperiós.

—Qui hi ha? Ja sóc al llit! —va mentir una veu de dins estant—. Feu-me el favor de tornar demà.

—Tant me fa que siguis al llit, obre'm! Sóc en Kichi, de la casa d'ombrel·les! —el visitant inoportú gairebé cridava.

—Ets tu, *Kitxan*? Carat de noi, que n'arribes a ser de pesat! Què dimonis vols en aquestes hores de la nit? Un altre *motxi*, potser?¹ —la noia va esclafir la rialla, i afegí:

—Ara mateix t'obro, espera que baixo.

No havia acabat la frase que ja havia deixat la costura i s'havia posat dempeus. Okyō tenia poc més de vint anys i era una jove plena de vida. L'havien interrompuda al bell mig de la feina, de manera que duia els llargs cabells recollits en una simple cua, un folgat davantal de treball i, al damunt, una jaqueta. Va baixar ràpidament fins al rebedor i va obrir porta i porticons.

—Ho sento, noia! —mormolejant aquesta mitja disculpa, el minyó s'escolà dins l'estança. Era l'aprenent de la botiga d'ombrel·les, conegut de tots pel sobrenom de "nap-buf". Un bon brivall que feia anar de corcoll a tot el veïnat. Tot i ja haver complert els setze anys, a primer cop d'ull no li'n faríeu més d'onze

¹ Una mena de coca feta d'arròs que es braseja a les graelles. És costum menjar-ne pels volts de l'any nou.

o de dotze. El noi, certament, era estret d'espatlles i de cara menuda. Malgrat tenir uns ulls i un perfil de nas que feien presumir un esperit brillant i intel·ligent, hi havia qui s'emparava en la seva baixa estatura per fer-li broma i titllar-lo de nap-buf. Kichizō arrumbà de dret al braser.

—No volia destorbar-te.

—Per torrar el *motxi* necessitaràs més brasa. Cuita a cercar carbó al cubell de la cuina i avoca'l tu mateix al braser, que jo tinc feina! He d'acabar de cosir aquesta peça abans no es faci de dia. La noia va tornar a agafar la costura.

—És un encàrrec del senyor de la casa d'emprèstits del xamfrà. La vol per cap d'any.

—Psè! malaguanyat vestit per a aquella calba oliosa! —va remugar el noi.

—Què et sembla si l'estreno jo? No saps com em cou de pensar que ha estat aquell paio qui t'ha fet l'encàrrec. Maleït presumit, l'única cosa que té al cap és renovar el vestuari!

Okyō el va renyar: —Para de dir ximpleries. Recorda la dita: “Qui es conforma a dur el vestit d'un altre, no farà res a la vida”. Tan jove i ja amb ànsies de plegar veles? M'has de prometre que no repetiràs això que has dit davant d'altres persones.

—L'èxit no fa per a mi —va replicar el noi—. Portaré el vestit de qui sigui, que amb això en tinc prou i de sobres. Recordes la promesa que em vas fer de cosir-me un vestit elegant si la fortuna t'ho permetia un dia? No te n'has desdit, oi? —el noi estava visiblement amoïnat.

—És clar que no. Si per mi fos, te'n faria tants com en volguessis. Però mira'm a mi com vaig vestida! Ja veus que no puc fer altra cosa que continuar cosint quimonos per a senyors rics. La promesa només la podré complir en somnis —va respondre-li ella enrojolada.

—No passis ànsia, Okyō, res més lluny de la meva intenció que demanar-te la lluna. Volia només saber si mantindries la paraula en cas que la sort et fos amiga. La promesa és el que val. D'altra banda, t'imagines quina fila faria amb un vestit elegant? —Kichizō va esclafir a riure, no sense deixar escapar un sospir amarg.

—I tu, *Kitxan*, quin regal em faràs quan siguis algú i et sobrin els diners? —va demanar-li ella amb un somriure, tractant d'esbargir-li els negres pensaments.

—No hi contis. Segur que això no passarà mai.

—Ja hi som! Per què dius aquestes coses?

—Les coses són com són. Ja pot venir qui vulgui amb la proposta que sigui que jo prefereixo seguir com fins ara. L'ofici de posar oli a les ombrel·les és el que més m'agrada. La roba que m'escau és aquest sac ordinari que ja porto, amb mànigues fàcils d'arremangar per treballar i un faixí sense roba sobrerera per cenyir-me'l a la cintura. Tota la bona fortuna que espero és pispar uns dineros

quan surto a comprar el vernís de caqui² o fer diana a la fira bufant la canya. Però el teu cas és diferent, ets de bona família i, per tant, la sort t'ha de venir a cercar un dia en una carrossa daurada. Ep, no em mal interpretis! No estic dient que t'hagi de recollir un senyor per fer-te la seva amistançada, eh? —Kichizō furgava les brases al mateix temps que es lamentava de la seva mala estrella.

—Em sembla que en comptes d'una carrossa daurada, el que vindrà a cercar-me és un carro de foc que m'arrossegirà a l'infern. Amb tants maldecaps i disgustos, no vegis la cremor que tinc al pit! —Okyō va deixar l'agulla i es va quedar mirant el noi. Com de costum, aquest va desaparèixer en direcció a la cuina a la recerca de carbó.

—Vols tastar-lo?

Okyō va brandar el cap negativament.

—No, gràcies.

—Doncs, amb permís! Aquest garrepa de l'amo tot el sant dia que es queixa. Quin enze! No sap tractar la gent. Com enyoro la mestressa! Són la nit i el dia. I què t'he de dir dels nous! Una gentussa amb qui no voldria creuar-hi ni mitja paraula! Quina opinió en tens del Hanji de la botiga? A mi em sembla un poca-solta i un babau que no mou el cul si no és per ensabonar algú. Ja sé que és l'hereu, però, noia, la veritat és que em faig creus de pensar que aquest paio ha de dur un dia el negoci. I les ganes que tinc de barallar-m'hi! No t'imagines com se'm fa de difícil haver de retenir els punys!

Kichizō va agafar el *motxi* de les graelles amb les mans.

—Vatua, com crema! —el noi es bufava els dits mentre intentava clavar-hi mossegada.

—Per alguna raó misteriosa no em resultes una estranya. Estàs segura de no tenir un germà, Okyō?

—Sóc filla única, de manera que no tinc germans ni germanes.

—Vaja, així que no tenim cap lligam... Doncs et dic que no hi hauria res que em fes més feliç que una noia semblant a tu sortís de vés a saber on, se m'atansés i, tot d'un plegat, em confessés que era la meva germana. Tot el que desitjo a la vida és trobar algú així per abraçar-m'hi tant fort com pugui. Després, tant se me'n donaria petar i acomiadar-me del món. Sovint em pregunto si no hauré nascut d'un entrecuix de fusta. Mai no he trobat ningú a qui poder anomenar parent. Les vegades que perdo el temps amb la mateixa cabòria. Si em lleven l'esperança de trobar un dia un familiar, prefereixo acabar ara mateix. No sé pas què és el que m'empeny a continuar vivint. Però m'he inventat un somni que em fa de bastó. Quan hi ha algú que és amable amb mi, imagino que és el pare, o la mare, o el germà, o la germana. I aquesta pelegrina fantasia em fa estirar una

² Vernís de caqui que s'empra per enxarolar la capçada de paper de les ombrel·les de manera que no es desfaci amb l'aigua de la pluja.

mica més les ganes de viure. Penso que, si tinc la paciència d'esperar un any més, potser em confessaran la veritat. De manera que, encara que l'ofici no m'interessi ni poc ni molt, segueixo untant oli a les ombrel·les. Creus que és possible trobar algú altre tant estrambòtic com jo? No tinc la més remota notícia de qui van ser ni el pare ni la mare, Okyō. Es pot néixer sense la intermediació dels pares? Vatua, si n'arribo a ser, d'estrany!

I així va continuar una estona, enfilant una pena aquí i una queixa allà. Mentrestant anava passant-se el *motxi* calent d'una ma a l'altra.

—Però no tens la bossa amb l'amulet de naixement o alguna cosa semblant? Per força, en un lloc o un altre has de trobar un indici que et permeti esbrinar de qui ets fill.

—Res de res. I ja veus com se'n burla tothom! Que si em van abandonar sota un pont quan vaig néixer, que si sóc fill d'uns pobres espellissats. I tal volta tenen raó. Vés a saber, potser sóc fill d'uns rodamóns miserables. Un d'aquests esparracats que passa cada dia podria ser un parent. Aquella cega d'un ull que ve a pidolar als matins, un familiar. Abans de començar a treballar a la casa d'ombrel·les era un saltimbanqui de carrer —va confessar amargament el noi.

—Okyō, si finalment resulta que sóc fill d'uns pòtols, em rebutjaràs, oi? Em giraràs l'esquena, veritat?

—Ja n'hi ha prou. Quina importància té que no sàpiga d'on has sortit ni qui són els teus pares? Avui no semblés el mateix de sempre, no fas més que rondinar. Si jo fos tu, no em preocuparia gens ni mica per l'origen familiar, ni que a la fi resulti que ets fill d'un pelacanyes, o alguna cosa encara pitjor. El que val és allò que som capaços de fer, no qui són els nostres pares ni si tenim germans. Què en treus, de burxar-te d'aquesta manera? —la noia mirava d'animar-lo.

—No sóc més que una andròmina espatllada sense cap futur —va fer ell, i girà els ulls a terra amagant la cara.

2

La difunta mestressa Omatsu, una donassa d'un volum imponent, com de lluitador de sumo, havia fet rutllar el negoci de les ombrel·les la mar de bé. Un vespre d'hivern, sis anys abans, de camí de retorn d'un pelegrinatge, havia trobat Kichizō fent acrobàcies al carrer i l'havia recollit.

—No t'amoïnis, minyó. Si l'amo hi posa alguna pega, ja trobarem la manera de fer-lo cedir. Li explicarem com ets de desgraciat i com els companys et van abandonar quan et feien tant de mal les cames que t'era impossible seguir-los. No hi has de tornar mai més amb aquella colla, a casa estaràs bé, no passis ànsia. Per quin motiu t'hauríem de témer? No posaran cap inconvenient al fet que dos o tres vailets com tu, que podeu dormir a la cuina i que en teniu prou amb les engrunes que deixen els altres, ens doneu un cop de mà. Tots hi sortim guanyant,

amb vosaltres. Quan penso que els aprenents degudament qualificats desapareixen tot d'un plegat, i empaita'ls aleshores! Prenen el que no és seu i adéu-siau! Al món hi ha gent de tota mena. Ja saps la dita: “No coneixes un cavall fins que no el cavalques”. Com podem saber quin suc traurem de tu si abans no fem la prova? Però, escolta'm bé, si no vols tornar al carrer, has de treballar de valent. Cuita a aprendre. T'has de posar això al cap: casa teva és aquí. T'espera una mà de feina!

I tanta com en va arribar a fer! El noi va obeir la seva benefactora en tot i es va fer un tip de córrer amunt i avall, sempre delerós de satisfer tots els encàrrecs. Els altres no feien més que demanar: Kichi fes això, Kichi allò. A hores d'ara, fa la feina de tres homes i, fins i tot, cantusseja una melodia amb el nas mentre unta l'oli i envernissa les ombrel·les. A la vista dels resultats, la gent no s'estava de dir i repetir lloances del bon ull de la difunta mestressa: “Ja sabia el que es feia, ja”.

Malauradament, la vella senyora, a qui el noi estava tan agraït, feia un parell d'anys que havia mort, i l'amo actual, la nova mestressa i en Hanji, l'hereu, eren tot una altra cosa. Però què podia fer-hi ell? Estava decidit a no marxar del negoci. Tanmateix, de tant haver de callar i consentir, tenia el cos contret per la ràbia. “Nap buf, Nap buf!”, tothora es reien de la seva curta alçada. “Ei, Kichi, segur que menges peix el dia de l'aniversari de la mort dels pares! Com vols no quedar-te escarransit? Apa nois, som-hi tots, fem una rotllana al seu voltant. Mico diminut, per què no creixes?”³

El noi es venjava dels insults treballant de valent i fent-ho a les mil meravelles, però no era fàcil mantenir la còlera sota control. Hi havia moments en què el món li queia a sobre. Quan no es coneix la data de traspàs dels pares, no hi ha manera possible de fer abstinència el dia de l'aniversari. Aquesta circumstància el feia sentir tant miserable que acabava de bocaterrosa i empasant-se les llàgrimes, amagat sota l'estesa d'ombrel·les deixades a assecar.

El xicot era un dimoni, tanta era la rancor acumulada. Fos quina fos l'estació de l'any, les mànigues del seu vestit, tothora amb la mateixa sentor d'oli i vernís, no paraven mai quietes, esbroncant arreu. No hi havia ningú capaç de temperar el seu caràcter i ell mateix hi patia d'allò més. D'altra banda, tots sabien prou que, al més petit gest d'afecte, ja no se'l treien del damunt.

A la primavera, Okyō, la costurera, es va traslladar al barri. D'intel·ligència ràpida, en un tres i no res es va posar tothom a la butxaca. L'amo de la casa d'ombrel·les li havia llogat la rebotiga perquè hi instal·lés el taller, de manera que la noia es mostrava particularment obsequiosa amb els empleats del negoci.

—Porteu-me la roba per cosir que tingueu, nois, tant és la feina que hi hagi. Sou una bona colla i la mestressa segur que no pot amb tot. Jo sempre tinc el fil i

³ Fan al·lusió a un joc de rotllana infantil que diu: “Gireu, gireu al voltant del monjo petitó / Per què és tan curt de mida? / Menja peix i arròs vermell el dia de l'aniversari de la mort dels pares / Vet aquí perquè s'ha quedat petit i escarransit!”

l'agulla a les mans, de manera que no em ve d'un pam. I no us esteu de venir-me a veure. Estic massa sola i enyoro el xivarri. Això va especialment per tu, Kitxan.

Mig de broma però sempre afectuosa, li deia: —Escolta'm bé. La propera vegada que perdis els nervis, en comptes d'heure-te-les amb el pobre gos blanc de la botiga d'arròs, vine a casa. Et donaré la pala de la bugada perquè em piquis la roba. Així esbargeixes aquests dimonis que et rossequen l'ànima. No molestes ningú i a mi, en canvi, m'ajudes. D'un tret matem dos pardals.

No van passar ni dos dies i el noi no es treia la costurera dels llavis. Que si l'Okyō ha dit això, que si ha fet allò altre, amb la desventura que la nova felicitat va donar peu a una nova tanda de burles.

—Mireu-vos-el, la viva imatge de Chōemon! —els altres se'n reien.

—L'Ohan l'ha de dur a coll-i-bé per travessar el riu Katsura! Guaita com s'aferra el cadellet a la faixa de la seva mestressa! No us ho perdeu!⁴

En ocasions com aquesta, Kichizō mirava de replicar-hi tant bé com podia.

—Si sou tan homes, com és que no l'aneu a veure més sovint? A veure qui em sap dir quins dolços hi tenia avui a la gerra. Fixeu-vos en aquell borinot calb de la casa d'empresitits. Que si ara això, que si allò altre, tothora li va al darrera i no para d'encarregar-li feina. Tracta de fer-se agradable als seus ulls regalant-li davantals, mocadors i faixes. Però ella no hi perd el temps. Mireu-me a mi, ara. Sigui l'hora que sigui, sempre m'obre la porta, fins i tot vestida amb camisa de nit. “Ei, Kitxan, no m'has vingut a veure en tot el sant dia. T'ha passat alguna cosa? Estava ben amoinada.” Així és com em saluda! Ja em direu si hi ha algú altre que rebí aquest tracte. Els homenassos alts i cepats sou com els arbres malgirbats per excés de grandària. Quan toca fer de pilar, no sou d'utilitat. Què n'heu de dir, dels baixets? Llarga vida al gra de pebre!⁵

—Oi, presumit, potser que t'aturis! —li botzinaven els altres tustant-li l'esquena.

Però ell somreia fent posat d'indiferència: —Sou molt amables, nois.

Només que tingués una mica més d'alçada, els respondria d'una altra manera. Però tal com eren les coses, l'altivesa del noi era rebuda com la facècia insignificant d'un eixelebrat. L'havien convertit en el blanc de les bromes i en un motiu fàcil de tabola per entretenir les estones d'esbarjo mentre fumaven una cigarreta.

⁴ Es tracta d'una al·lusió a una obra de teatre de titelles, *bunraku*, escrita per Suga Sensuke l'any 1858: *Katsuragawa Renri no Shigarami* (El riu Katsura i les comportes de l'amor etern). Chōemon, el cap d'una casa de teles, s'ha fet càrrec d'Ohan, una òrfena de catorze anys. A l'escena a què fan al·lusió les facècies, l'home duu a coll l'Ohan per travessar el riu Katsura. En el cas de Okyō i Kichizō la situació és inversa. És el noi qui es penja del coll de la costurera.

⁵ Fa referència a una dita japonesa: “el gra de pebre és petit però pica una immensitat.”

3

La nit del 13 de desembre, de tornada de visitar un client, a qui havia calgut demanar disculpes per l'endarreriment d'un encàrrec, Kichizō baixava rabent pendent avall, totes dues mans entaforades sota els plecs del vestit. Tot d'una, una de les sandàlies va xocar amb alguna cosa, el noi va ensopegar i, després de balandrejar-se a dreta i esquerra, va caure de rodolons en una rasa. Allí mateix va esclafir tot sol a riure —no hi havia ningú que el pogués sentir. Els raigs de lluna projectaven lluentors a terra i, tot i que el fred era intens, la gelor li eixorivia els membres: d'aquí a poc trucaria al porticó de sempre. Just en el moment de tombar pels estrets carrerons, algú que l'havia encalçat per darrere, li va tapar els ulls per sorpresa amb les dues mans. El desconegut maldava per ofegar el riure.

—Qui ets? qui carai ets? —va exclamar el noi mentre mirava de reconèixer el bromista palpejant-li les mans.

—Okyō, ets tu Okyō. Reconec els teus ditets de serp. Renoï, quin ensurt! —va exclamar el noi girant-se per veure-la.

—Quina ràbia, ho has endevinat! —va fer ella rient.

Al damunt de la jaqueta habitual, la noia duia una caputxa que li mig tapava els ulls. Anava més elegant que de costum, de manera que Kichizō se la mirà i remirà de cap a peus.

—Es pot saber d'on vens? No havies dit que avui i demà estaries tan enfeïnada que amb prou feines tindries temps per a aturar-te a fer un mos? A qui has anat a veure? —va preguntar amb un neguit mal amagat.

—He anat a felicitar l'any d'avançada —va contestar ella fent-se l'orni.

—No et crec. Qui vols que accepti una felicitació d'any el 13 de desembre! Has anat a veure un parent?

—Això mateix, uns parents. Et sorprendrà la notícia, Kitxan. Demà deixo aquella trista rebotiga. Ha anat tot tan de pressa que entenc que et desconcerti. Ni jo mateixa no m'ho acabo de creure. Però estic contenta perquè és una bona notícia.

—N'estàs segura? No m'estaràs mentint?

Kichizō s'havia quedat sense paraules.

—Ets una mentidera i una bromista, ho dius per espantar-me. Mira que si em deixes, em moriré, Okyō. Aquesta xanxa no em fa ni mica de gràcia. Ets una poca-solta! —va dir ell brandant el cap.

—No és cap broma. Tal com vas pronosticar-me un dia, ha vingut una carrossa daurada a treure'm d'aquell antre. Et faré el vestit que et vaig prometre, Kitxan! El somni es farà realitat!

—No siguis beneïta. Què se me'n dóna a mi, del vestit! Okyō, suposo que aquesta bona notícia no significa que te'n vas a servir un senyor, oi? No deu ser veritat el que em va insinuar en Hanji l'altre dia: "T'han arribat les noves de

l'Okyō, la costurera? El seu oncle, aquell vell que fa massatges a la plaça el dia de mercat, l'hi ha trobat una feina millor. Se'n va a ajudar la mestressa d'una casa de rics. O això és el que ella diu, perquè jo m'ensumo una altra cosa. Ja li ha passat l'edat d'anar a fer d'ajudant de costura, no et sembla? Algú la deu pretendre d'amistançada. No en tinguis dubte. La darrera vegada que la vaig veure duia un abric que Déu n'hi doret, i el cabell recollit, tal com s'estila entre les amistançades. I què es podia esperar? Amb una cara com aquella no es pot pretendre que es passi la vida cosint, oi que no?" Aquestes van ser les seves paraules. Li vaig respondre que s'equivocava del tot i vam tenir una baralla que ni t'ho imagines. Però no s'equivocava, oi? Has acceptat convertir-te en la concubina d'un senyor ric, oi que sí?

—No és que jo ho vulgui. Però no tinc altra opció. Sembla que ens hem de separar, veritat Kitxan? —va fer ella per tota resposta. El noi estava abatut.

—No entenc quin profit hi veus, en això, però, si us plau, fes-me cas i repensa-t'hi. No és com cosir pel teu compte. Guanyes prou per mantenir-te tu sola. Cuses molt bé, perquè has de rebaixar-te d'aquesta manera? Mai no m'hauria imaginat que fossis capaç d'una cosa així! —el noi no sabia jutjar-la si no amb el seu propi mesurador.

—No hi vagis, encara ets a temps a dir que no —feia esforços per convèncer-la. Però ella es mantenia inflexible.

—M'ho poses molt difícil. —Va callar un moment, però després continuà:

—Mira Kitxan, ja en tinc prou de rentar i cosir tot el sant dia! Qualsevol cosa em sembla millor, ni que per això em calgui convertir-me en l'amistançada d'un senyor ric. Ja n'estic tipa, de dur aquestes rampoines. Em deixo per dur un quimono de crespó de tant en tant, i per fer una vida folgada, encara que sigui podrida —va contestar rient i resoluta, tot i que no sabia ben bé què es deia.

—Sigui com sigui, tornem-nos-en a casa. Au, Kitxan, cuita! —amb aquestes paraules l'engrescava a seguir-la.

—I ara, et creus que sóc tan fàcil de conformar? Passa tu al davant —les cames li pesaven i tenia el cor encongint però, així i tot, l'ombra del noi caminava darrere la noia. Aviat van arribar al carreró de la botiga d'ombrel·les, a tocar de la finestra de la noia.

—Aquest ha estat el lloc de les nostres trobades. Demà ja no sentiré la teva veu cridant el meu nom. Quin món més odiós! —Okyō va deixar anar un sospir.

—D'això, no en culpis al món, sinó a tu —va replicar, dolgut, el noi. Okyō va encendre el llum de l'estança i va remenar una mica el foc del braser.

—Kitxan, vine a escalfar-te! —va cridar-lo ella.

—No gràcies —va fer ell del pilar estant.

—Mira que fa fred i agafaràs un constipat! —ella insistia amb dolcesa.

—I què, si l'agafo? Deixa'm estar. —Va girar el ulls a terra.

—Però què dimonis et passa? No t'entenc, noi! Et sembla que n'hi ha per a posar-se així? Si tant et molesta, m'ho dius clarament i llestos. No en trauràs res de quedar-te callat com un mussol ni de fer aquesta cara de pomes agres.

—No t'amoïnis per mi. Sóc en Kichizō de la casa d'ombrel·les, no necessito que una dona em consoli.

Mentre deia això es gratava l'esquena al pilar de fusta.

—N'estic ben tip, d'aquesta vida! Quan li agafes simpatia a algú, tant és qui sigui, passat un temps sempre t'acomia. La vella senyora de la botiga d'ombrel·les, i la Kinu, la noia de la tintoreria, aquella de cabells curts, com me'n recordo de totes dues! I què va passar? Primer la senyora va morir de paràlisi, després la Kinu es va llençar al pou perquè l'obligaven a un matrimoni que ella no desitjava de cap de les maneres. No hi ha res que funcioni. I ara ets tu qui em deixes sense consideració de cap mena! Per molt que m'esforci a treballar com cent homes, per una feina com aquesta d'untar oli a les ombrel·les, ningú no et dóna cap premi; m'he de sentir dir tot el sant dia "nap buf, nap buf", i ni que visqués mil anys, qui m'assegura que creixeré? "A qui sap esperar, la sort li arriba". Quina bona broma! No passa dia sense algú que et busqui per empenyar-te. Ahir, tot just, em vaig barallar amb aquell poca-solta de'n Hanji i et vaig defensar quan malparlava de tu rebatent-li que no eres persona per a acceptar tractes tan llefiscosos com aquest que tens al cap; però no passen ni cinc dies i ja he de capitular. No saps la ràbia que em fa haver-te considerat tot aquest temps una germana. Ets una mentidera, una vespa verinosa i un sac de cobdícia! No et vull veure mai més, Okyō. Mai, mai més! T'agraeixo les moltes amabilitats que has tingut amb mi i creu-me que desitjo de tot cor que sàpigues on et poses. Per part meva, s'ha acabat confiar en ningú més. Adéu-siau!

Un cop dit això, el noi va deixar-la i es dirigí al rebedor. Va començar a calçar-se les sandàlies.

—Au, va, Kitxan, que me'n vagi d'aquí no vol dir que t'abandoni. Saps prou bé que t'estimo com si fossis un germà petit, i que em dol molt això que em dius. —Okyō va mirar d'aturar-lo abraçant-lo per l'esquena amb totes les seves forces.

—Per què ets tan impacient?

—Aleshores, no aniràs a fer de concubina? —el noi va girar-se en sec per fer-li la pregunta.

—A ningú no li agrada fer aquest pas, però ja està decidit, no em faré enrere. T'agraeixo moltíssim l'interès, però no canviaré d'idea. —Va contestar l'Okyō. Sabent-se vençut, Kichizō va mirar-la per darrera vegada amb els ulls plens de llàgrimes:

—T'ho demano si us plau, Okyō, sigues tan amable de deixar-me anar la mà.

TRADUCCIÓ DE MERCÈ ALTIMIR LOSADA

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Cevasco, Rithée (2010), *La discordia de los sexos: Perspectivas psicoanalíticas para un debate actual*, Barcelona, Ediciones S&P.
- Copeland, Rebecca L. (2000), *Lost Leaves. Women Writers of Meiji Japan*; Honolulu, University of Hawai'i Press.
- Dany, Robert Lyons (1992), *In the shade of Spring Leaves. The Life of Higuchi Ichiyo With Nine of Her Best Short Stories*; New York, W. W. Norton & Company.
- Higuchi, Ichiyo (2001), "Wakare michi (Camins que se separen)", Reiko Seki (ed.), *Higuchi Ichiyo shu (Obres completes de Higuchi Ichiyo)*, Tòquio, Iwanami Shoten, 313-327.
- Higuchi, Ichiyo (2004), "Wakare michi (Camins que se separen)", *Takekurabe*, trad. al japonés modern Kazushige Abe, Tòquio, Kawade Shobo Shinsha, 237-258.
- Zafiroopoulos, Markos (2010), *5 ensayos de antropología psicoanalítica: Dicen que dijeron de lo social... Freud y Lacan*, Barcelona, Ediciones S&P.

